

PERCEPCIJA GRAĐANA O POLOŽAJU SRBIJE U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja

SADRŽAJ

1. Metodološke napomene i opis uzorka.....	2
Opis uzorka.....	2
2. Ključni nalazi i preporuke	4
3. Informisanje građana Srbije na temu međunarodnih odnosa.....	6
4. Srpska spoljna politika – Ko su, a ko bi trebalo da budu prijatelji Srbije?	7
5. Odnos građana Srbije prema Istoku i prema Zapadu	10
6. Gde bi građani Srbije voleli da žive, rade, obrazuju se i leče?	16
7. Kako građani Srbije vide međunarodne aktere?	19
8. Odnos građana Srbije prema demokratiji i demokratskim vrednostima.....	23
9. Medijske navike građana Srbije	26

I. Metodološke napomene i opis uzorka

Istraživanje realizovali	Centar za slobodne izbore i demokratiju i International Republican Institute
Terenski rad	Istraživanje sprovedeno između 16. i 28. aprila 2021. godine
Tip i veličina uzorka	1004 ispitanika na teritoriji Srbije (bez Kosova i Metohije)
Istraživačka tehnika	CATI (<i>Computer Assisted Telephone Interview</i>)
Istraživački instrument	Upitnik od 41 varijable

Istraživanje javnog mnjenja, koje su realizovali **Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) International Republican Institute (IRI)**, sprovedeno je u periodu između 16. i 28. aprila 2021. godine na teritoriji Republike Srbije bez Kosova i Metohije.

Istraživanje stavova javnog mnjenja o međunarodnim akterima i njihovom odnosu sa Srbijom, sprovedeno je na slučajnom, nacionalno reprezentativnom uzorku od 1.004 ispitanika starija od 15 godina sa prebivištem na teritoriji Srbije (bez Kosova i Metohije). Kao istraživački instrument je korišćen upitnik formiran u saradnji sa IRI timom, koji se sastojao **od 41 pitanja**.

Intervjuisanje građana je sprovedeno **CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing)** tehnikom, dok se odabir ispitanika u okviru domaćinstva vršio primenom metode prvog rođendana u odnosu na dan anketiranja. Pravilom prvog rođendana isključena je mogućnost da na upitnik odgovaraju samo oni građani koji se jave na telefon anketaru, čime je obezbeđena polna, obrazovna i starosna reprezentativnost ispitanika.

Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sprovođenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika:

Polna struktura ispitanika: 48% muškaraca i 52% žena.

Starost ispitanika: od 15 do 19 godina – 10%, od 20 do 29 godina 10%, od 30 do 39 godina – 15%, od 40 do 49 godina – 16%, od 50 do 59 godina – 13%, od 60 do 69 godina – 26%, 70 i više – 10%

Prosečna starost ispitanika iznosi 47 godina.

Obrazovna struktura ispitanika: osnovna škola i niže 33% ispitanika, dvogodišnja/trogodišnja srednja škola 14% ispitanika, četvorogodišnja srednja škola 34% ispitanika, viša škola/fakultet 17% ispitanika, učenik/student 2%.

Region: Vojvodina 27%, Beograd 21%, Zapadna Srbija i Šumadija 29%, Južna i Istočna Srbija 23%

Mesto stanovanja: grad 53%, selo 40%, prigradsko naselje 7%

2. Ključni nalazi i preporuke

Građani Srbije pokazuju izuzetno veliko interesovanje za međunarodne odnose i spoljnu politiku Srbije. **Informacije na ovu temu 65% anketiranih dobija putem televizije, dok je jedna trećina usmerena na online portale, a 16% na društvene mreže.** Izbor medija preko koga prate Srbiju u međunarodnim odnosima zavisi od nivoa obrazovanja, godina, regiona i mesta stanovanja. Iz tog razloga su oni kojih u Srbiji ima najviše, a to su stariji ljudi sa osnovnim i srednjim obrazovanjem, od kojih polovina živi na selu, prevashodno usmereni na televiziju kao ključni izvor informacija iz svih oblasti svakodnevnog života.

Svoj odnos prema potencijalnim partnerima u međunarodnim odnosima građani formiraju na osnovu njihovog dosadašnjeg uticaja na Srbiju, a prema mišljenju većine ispitanika **jedino je uticaj Kine i Rusije na Srbiju u prethodnom periodu doživljen kao pozitivan.** U slučaju SAD, Evropske unije i NATO pakta, znatno je veći procenat onih ispitanika koji smatraju da su ovi međunarodni akteri imali negativan uticaj u odnosu na one ispitanike koji su njihov uticaj na Srbiju doživeli pozitivno.

Upravo iz ovog razloga većina građana veruje da su Kina i Rusija države sa kojima Srbija trenutno gaji najbolje odnose. Evropska unija je na trećem mestu. Kada se od građana traži da navedu države sa kojima bi Srbija **TREBALO DA IMA** najbolje odnose, Rusija i Kina su ponovo na vrhu, dok ih prate susedne države i Evropska unija.

Subjektivni osećaj građana Srbije po kome su im Kina i Rusija bliže od Evropske unije i SAD je potvrđen i kroz deset tvrdnji iz oblasti: *donacija i pomoći Srbiji; ekonomije i investicija; evrointegracija; zdravlja i nauke.* Čak i u oblastima poput donacija i pomoći Srbiji, u kojima je Evropska unija uz pratnju SAD dominantna, građani su uvereni da je pomoć Rusije i Kine bila veća. Osim toga, ispitanici iskazuju veru u kineske investicije i infrastrukturne projekte, kinesku i rusku vakcinu stavljaju ispred „zapadnih“ vakcina, a rusku ekonomiju ispred američke. Na sve to, kod anketiranih je primetan i visok stepen evroskepticizma.

Osim očitih demografskih karakteristika koje uslovljavaju odnos prema zapadu i prema istoku, klastere proistočnog raspoloženja nalazimo i među gledaocima **RTS-a i Pinka, čitaocima Telegrafa, Monda i u pojedinim slučajevima Informera.**

Čak trećina građana Srbije smatra da je Kina zemlja koja je u prethodnih dvadeset godina donirala najviše bespovratne pomoći Srbiji. Na drugom mestu imamo Rusiju, koju je izdvojilo 19% ispitanika, pa Evropsku uniju gde 17% anketiranih smatra da je upravo EU najviše bespovratno donirala u protekle dve decenije.

U odgovorima građana Srbije jasno se uočava **određena pragmatičnost koju građani Srbije** pokazuju kada je u pitanju izbor zemalja u kojima bi voleli da žive, rade, leče se i obrazuju. Kada su u pitanju izbori koji uključuju životnu egzistenciju (mesto gde žele da žive i rade), **ispitanici prednost daju zemljama Evropske unije koje percipiraju kao ekonomski poželjnije zemlje za život i rad.** Sa druge strane, u oblastima obrazovanja i medicine, Rusija se javlja kao prvi izbor. Prema mišljenju anketiranih **Kina je zemlja koja je u ovom trenutku dominantan međunarodni akter kada je u pitanju ekonomija.** Skoro polovina učesnika u istraživanju navodi ovakav odgovor (49%). Kinu natprosečno izdvajaju ispitanici koji imaju pozitivan stav prema Istoku, stanovnici ruralnih oblasti,

kao i građani iz Zapadne Srbije sa Šumadijom. Sa druge strane, ispitanici iz Beograda i Vojvodine, kao i prozapadno orijentisani ispitanici natprosečno navode EU. **Dominantan međunarodni akter kada su u pitanju ljudska prava i slobode za građane Srbije je Evropska unija – 40%, dok je Rusija dominantan međunarodni akter kada su u pitanju međunarodni odnosi i geopolitika u očima građana Srbije.** Ogromna većina ispitanika je stava da je Kina međunarodni akter koji se najuspešnije izborio sa posledicama pandemije Kovid-19 – 71%. **Kada su u pitanju socijalno-ekonomska i radna prava, najveći procenat učesnika u istraživanju kaže da je dominantan međunarodni akter u ovoj oblasti Evropska unija – 41%.** Nešto manje od četvrtine ispitanika smatra da je Rusija dominantna u ovoj oblasti (23%), dok 14% anketiranih kaže da je to Kina.

Ekonomija je oblast u kojoj bi većina ispitanika želela da vidi dalje produblјivanje odnosa Srbije sa Evropskom unijom i Sjedinjenim Američkim Državama. Ovo je odgovor koji je dalo 42% anketiranih građana Srbije. Sledeće dve oblasti u kojima bi produblјivanje odnosa sa ova dva međunarodna aktera bilo dobrodošlo su nauka, obrazovanje i tehnologija (14%), kao i veće angažovanje kada je u pitanju rešavanje pitanja Kosova (14%). **Ekonomski interes je osnovni kriterijum prema kojem Srbija treba se vodi prilikom uspostavlјanja saradnje i bliskosti u međunarodnim odnosima.** Više od polovine učesnika u istraživanju je dalo ovakav odgovor – 57%.

Demokratija predstavlјa najbolji oblik vladavine za manje od polovine učesnika u istraživanju - 45%. Suprotno, skoro četvrtina ispitanika navodi da je nedemokratska vladavina i čvrsta ruka upravo najbolji oblik vladavine – 24%, dok još 27% anketiranih deli stav da i demokratija i nedemokratski oblici vladavine imaju svojih prednosti i mana, te da su jednaki. Procenat onih koji smatraju da je nedemokratska vladavina i čvrsta ruka najbolji oblik vladavine raste sa porastom godina ispitanika, dok sa druge strane stav o demokratiji kao najboljem obliku vladavina natprosečno nalazimo kod najmlađih ispitanika.

Dve petine ispitanika koji su uzeli učešće u istraživanju navodi da se najčešće informiše **preko javnog servisa (RTS) – 39%.** Pink kao svoj osnovni medij navodi 15% ispitanika. Kada su u pitanju online portali i štampani mediji koji su bili predmet istraživanja, **više od polovine ispitanika – 53%, navodi da se ne informiše preko navedenih online portala ili štampanih medija.** Među ispitanicima koji se informišu preko navedenih medija izdvaja se Blic koji prati 18% anketiranih. Skoro tri četvrtine učesnika u istraživanju navodi da nikada ne prati influensere, **dok među onima koji to čine preovlađuje povremeno i retko praćenje poznatih i uticajnih ljudi na društvenim mrežama (ukupno 24% ispitanika – zbir odgovora retko (12%) i povremeno (12%)).**

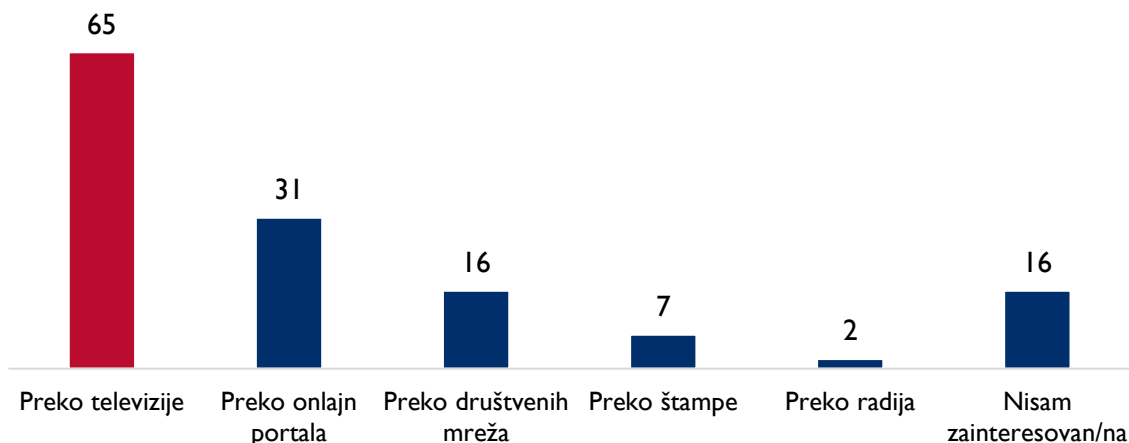
3. Informisanje građana Srbije na temu međunarodnih odnosa

Građani Srbije pokazuju veoma veliko interesovanje za temu međunarodnih odnosa. **Više od četiri petine anketiranih (84%) nam je izjavilo da ih interesuje ova tema, dok je svega 16% ispitanika indiferentno prema odnosima u svetskoj politici.**

Zanimljivo je da više spremnosti da saznaju nešto o temi međunarodnih odnosa pokazuju žene u odnosu na muškarce, zatim ispitanici koji spadaju u starosne kategorije 20 do 29 godina i stariji od 70 godina života, kao i oni građani koji su nastanjeni u Beogradu.

Statistički gledano, nešto slabije interesovanje za ovu temu pokazuju ispitanici iz regiona Vojvodine kao i građani starosnog uzrasta 40 do 49 godina života.

Grafikon 3.1 – Preko kog medija pratite međunarodne odnose?
(moguće više odgovora), u %

Kao i većinu drugih informativnih tema, građani Srbije i međunarodne odnose dominantno prate putem televizije. **Dve trećine ispitanika (65%) navodi televiziju kao dominantan mediji koji im omogućava uvid u temu srpske spoljne politike i međunarodnih odnosa.** Televiziju u svrhe informisanja o međunarodnim odnosima iznad prosečno koriste žene, stariji građani Srbije, kao i oni koji su nastanjeni u ruralnim područjima prevashodno Zapadne Srbije i Šumadije.

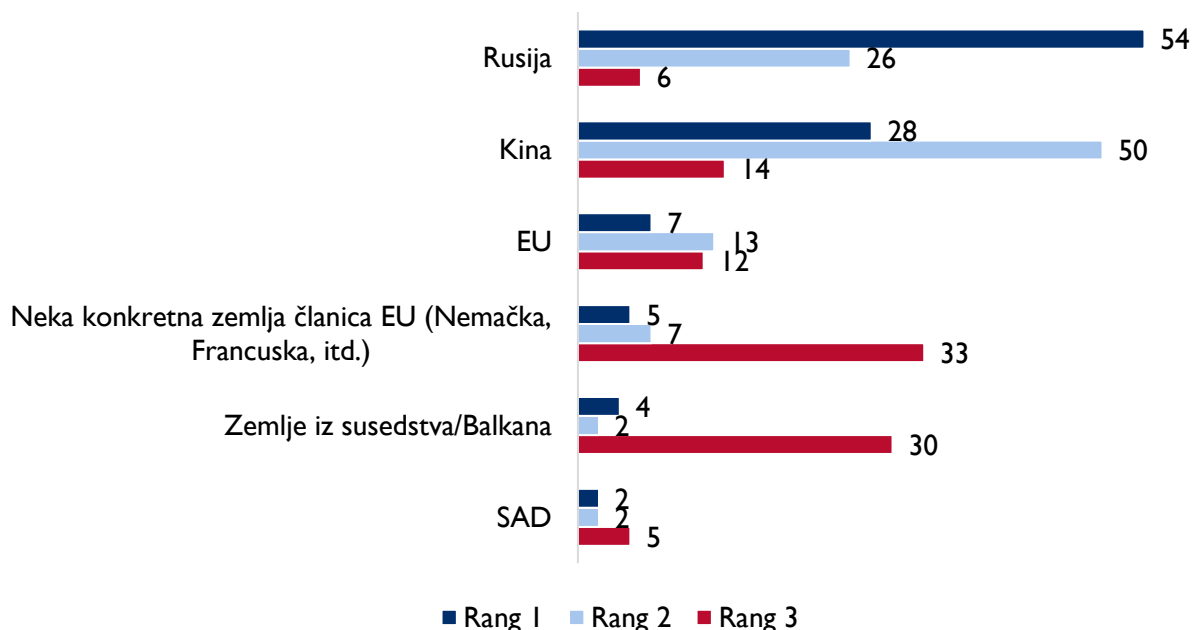
Mediji koji se nalaze na drugom mestu kada je u pitanju informisanje o međunarodnim odnosima su **online portali i web stranice informativnih kuća ili agencija.** Ove medije u svrhu informisanja o ovoj temi koristi svaki treći građanin Srbije (31%) dok se 16% ispitanika oslanja na još jedan internet medij – društvene mreže. Društvene mreže i online portale iznad proseka koriste mladi i visokoobrazovani ispitanici, nastanjeni u urbanim delovima Srbije, pre svega velikim urbanim celinama poput Beograda i većih gradova južne i Istočne Srbije.

Slabiji udeo štampe i radija u informisanju javnosti potvrđuje i podatak da je manje od 10% ispitanika navelo da se o temi međunarodnih odnosa informiše putem jednog od ova dva medija.

4. Srpska spoljna politika – Ko su, a ko bi trebalo da budu prijatelji Srbije?

Ispitanicima je omogućeno da odaberu tri države/organizacije i da ih rangiraju od 1 do 3 prema intenzitetu odnosa koji država Srbija ima sa njima. Što je bolji rang odabrane države, to je bolji odnos Srbije sa njom. **Dobijeni nalazi ukazuju da građani veruju da su zemlje sa kojima naša država ima najbolje odnose locirane na istoku, pa su tako Rusija i Kina države za koje najveći procenat ispitanika smatra da zauzimaju rang 1 i rang 2 na skali dobrih odnosa sa Srbijom.**

Grafikon 4.1 – Rangirajte tri zemlje/organizacije sa liste sa kojim Srbija ima najbolje odnose?, u %

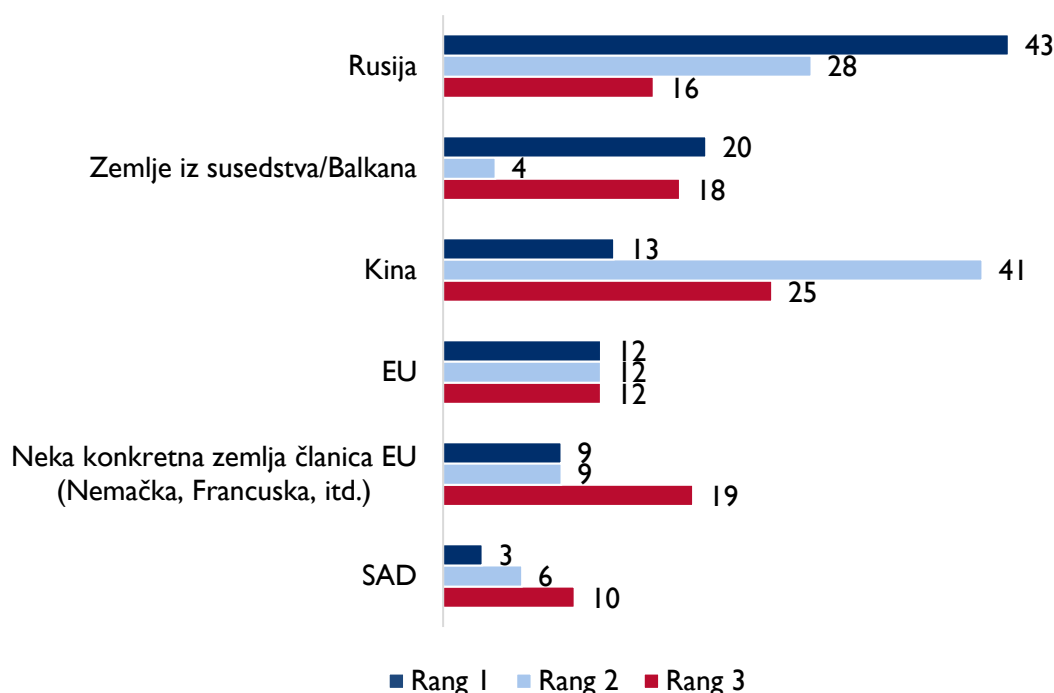
Procentualno, više od polovine anketiranih (54%) smatra da je Rusija na prvom mestu prema kvalitetu odnosa koje ima sa Srbijom. Nešto više od jedne četvrtine ispitanika (28%) smatra da je to ipak Kina, dok je Evropska unija u okviru ranga 1 tek na trećem mestu sa 7% onih koji veruju da upravo ona ima najbolje odnose sa Srbijom.

Građani koji veruju u snagu prijateljstva Srbije i Rusije su iznad proseka nastanjeni u području Beograda i zapadne Srbije i Šumadije. Pored toga, nešto više ih susrećemo u ruralnim oblastima naše zemlje. Sa druge strane Kina je iznad proseka percipirana kao prijatelj Srbije prvog ranga u Vojvodini, kao i među populacijom najmlađih ispitanika starosti 15 do 19 godina. Unutar ove, najmlađe kategorije ispitanika, pored 45% ispitanika koji izdvajaju Kinu, pronalazimo i nešto više pobornika ideje o tome da je SAD najveći prijatelj Srbije (8%) kao i da je to Evropska unija što smatra svaki deseti ispitanik. Verovanje da je Rusija najveći prijatelj Srbije u ovoj grupi gaji 30% ispitanika što je za 24 procentna poena manje u odnosu na prosek.

Kada je rang 2 u pitanju, ponovo se izdvajaju tri iste države/organizacije samo što je redosled nešto drugačiji, pa je tako na prvom mestu Kina (50%), sledi Rusija (26%), dok je na trećem mestu Evropska unija (13%).

U trećem rangu zemalja prijatelja Srbije, svaki treći ispitanik (33%) izdvaja pojedinačne zemlje članice Evropske unije, dok su na drugom mestu zemlje iz okruženja (30%).

Grafikon 4.2 – Rangirajte tri zemlje/organizacije sa liste sa kojim Srbija treba da ima najbolje odnose?, u %

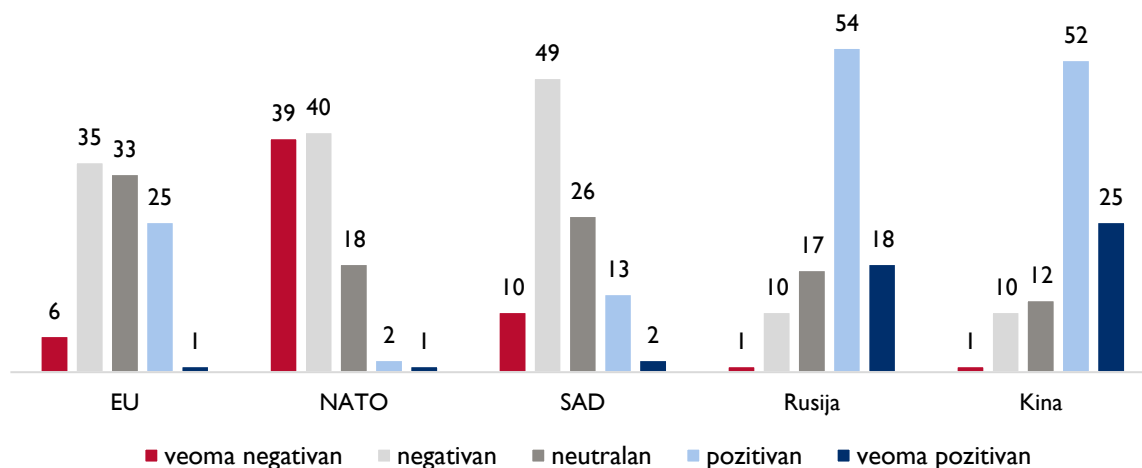
Pored toga što je Rusija percipirana kao trenutno najveći prijatelj Srbije u međunarodnim odnosima, više od dve petine (43%) anketiranih veruje da Rusija i u buduće treba da bude primarni oslonac naše države u spoljnoj politici. Više od jedne četvrtine (28%) izdvaja Rusiju kao poželjnog prijatelja u drugom rangu, dok 16% rangira ovu državu na mestu broj tri po pitanju partnerstva u međunarodnim odnosima.

Ipak, veoma je zanimljiva spoznaja građana da su Srbiji neophodni prijatelji u neposrednom okruženju, pa je tako jedna petina ispitanika (20%) rangirala susedne države na mestu broj jedan poželjnih prijatelja Srbije u spoljnim odnosima. Razlog za ovako visoko rangiranje susednih zemalja treba tražiti u vakcina diplomatiji predsednika Vučića i u poruci da su zemlje Balkana najbliže jedna drugoj i da treba da grade međusobne odnose bez uplitanja sa strane. Kina i Evropska unija se nalaze na sledeća dva mesta sa približno jednakim procentima građana koji veruju da Srbija može da gradi pouzdano partnerstvo sa njima.

Mladi ispitanici, 15 do 19 godina starosti, oslonac ispod proseka traže u Rusiji i imaju nešto izraženija očekivanja od saradnje sa zemljama iz neposrednog okruženja (29%) i SAD (8%). Rusiju kao poželjnog međunarodnog partnera iznad proseka navode ispitanici nastanjeni u ruralnim područjima i oni koji dolaze iz regiona Južne i Istočne Srbije.

Ovakav stav ispitanika prema akterima spoljne politike je dobrim delom uslovljen percepcijom njihovog dosadašnjeg uticaja na Srbiju.

Grafikon 4.3 – Da li sledeći međunarodni akteri imaju pozitivan, negativan ili neutralan uticaj na Srbiju?, u%

Nalazi ukazuju da građani negativno percipiraju uticaj NATO, SAD, pa čak i Evropske unije na Srbiju. Sa druge strane, uticaj Kine i Rusije smatraju pozitivnim, pa i veoma pozitivnim.

Više od tri četvrtine građana (79%) smatra da je uticaj NATO pakta na Srbiju negativan ili veoma negativan, 59% anketiranih negativnim i veoma negativnim smatra dosadašnji uticaj SAD, dok dve petine (41%) to isto tvrdi i kada je u pitanju Evropska unija. Kada su u pitanju Rusija i Kina, njihov negativan uticaj na Srbiju ističe tek svaki deveti građanin (11%).

Zbirno, pozitivan i veoma pozitivan uticaj Kine na Srbiju primećuje 77% ispitanika, dok je u slučaju Rusije taj procenat tek nešto niži i iznosi 72%.

Svaki četvrti ispitanik veruje u pozitivan i veoma pozitivan uticaj Evropske unije (26%), 15% to isto tvrdi i po pitanju uticaja SAD, dok je tek 3% onih koji veruju da NATO pakt ima pozitivan uticaj na Srbiju.

Negativnu percepciju uticaja SAD i Evropske unije iznad proseka pronalazimo kod muškaraca. Kada je reč o Evropskoj uniji, zanimljivo je da su prema njenom dosadašnjem uticaju na Srbiju nešto kritičniji ispitanici sa visokom stručnom spremom i oni koji su stariji od 70 godina. Prema uticaju SAD se iznad proseka negativno opredeljuju srednjoškolci iz tri starosne kategorije (20 do 29, 50 do 59 i preko 70 godina), kao i oni koji su nastanjeni u regionu Beograda i Zapadne Srbije/Šumadije.

Ispitanici sa visokom stručnom spremom su nešto oprezniji i u pohvali pozitivnog uticaja koji Rusija ostvaruje u Srbiji, a u grupu opreznih spadaju i oni koji su nastanjeni na području južne istočne Srbije. Glavno uporište pozitivnog ruskog uticaja čine ispitanici sa osnovnom školom i oni koji su nastanjeni u Beogradu i u Vojvodini. U ova dva regiona se iznad proseka percipira i pozitivan kineski uticaj na Srbiju, koji je na ceni i kod građana starijih od 60 godina života.

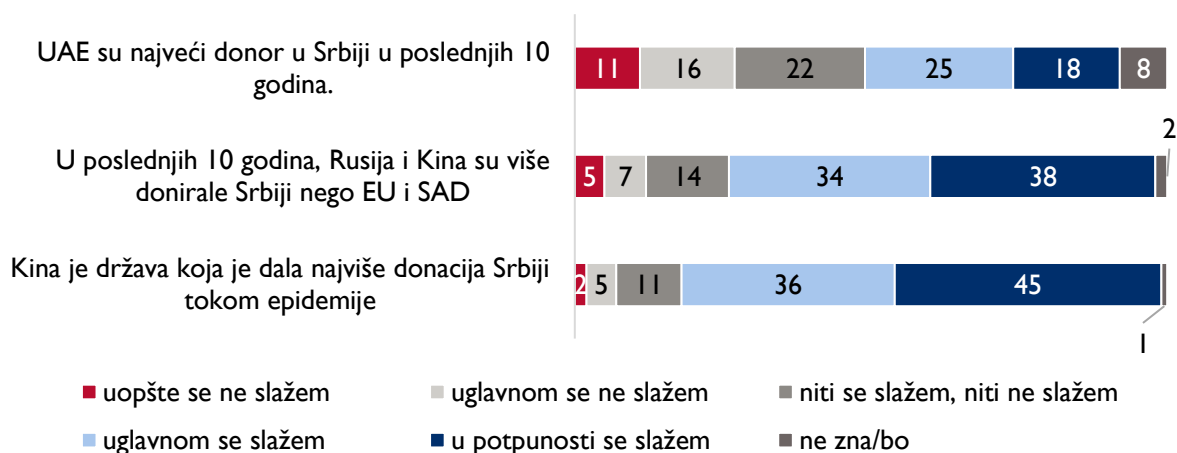
5. Odnos građana Srbije prema Istoku i prema Zapadu

Kako bismo što preciznije odredili kakav je odnos građana Srbije prema Istoku (prevashodno Rusiji i Kini) i prema Zapadu (SAD i Evropska unija), ispitanicima smo ponudili deset različitih tvrdnji sa kojima su mogli da se slože ili ne slože i da na taj način pokažu svoju naklonost prema jednoj od ove dve strane.

Tvrdnje smo podelili u četiri različite kategorije: a) **DONACIJE I POMOĆ SRBIJI**; b) **EKONOMIJA I INVESTICIJE**; c) **EVROINTEGRACIJE**; d) **ZDRAVLJE I NAUKA**.

Ispitanicima je ostavljena mogućnost da se o tvrdnjama izjasne na petostepenoj skali (1=uopšte se ne slažem; 5=u potpunosti se slažem) čime bi nam iskazali svoj odnos po pitanju uticaja Rusije/Kine, odnosno Evropske unije/SAD na Srbiju, kao i sopstvenu percepciju značaja ovih zemalja u četiri oblasti koje smo gore naveli.

Grafikon 5.1 – Stav građana Srbije prema donacijama i donatorima, u %

Iako svi objektivni parametri ukazuju na to da je Evropska unija najveći, a SAD u vrhu liste najvećih donatora Srbije u XXI veku, subjektivni osećaj građana je znatno drugačiji. Skoro tri četvrtine ispitanika (72%) veruje da su Kina i Rusija u poslednjoj deceniji donirale Srbiji više sredstava nego Evropska unija i SAD zajedno. Sa ovom tvrdnjom se ne slaže svega 12% anketiranih građana Srbije, što ukazuje na značajan manjak informacija ili komunikacije između donatora i korisnika donacija. Osim toga, ovakva percepcija donatora može biti posledica: a) donacija i pomoći u oblastima koje građani ne smatraju značajnim za njihov svakodnevni život; b) nedovoljne promocije donatora od strane zvaničnih organa države Srbije; c) neadekvatne komunikacione strategije samog donatora.

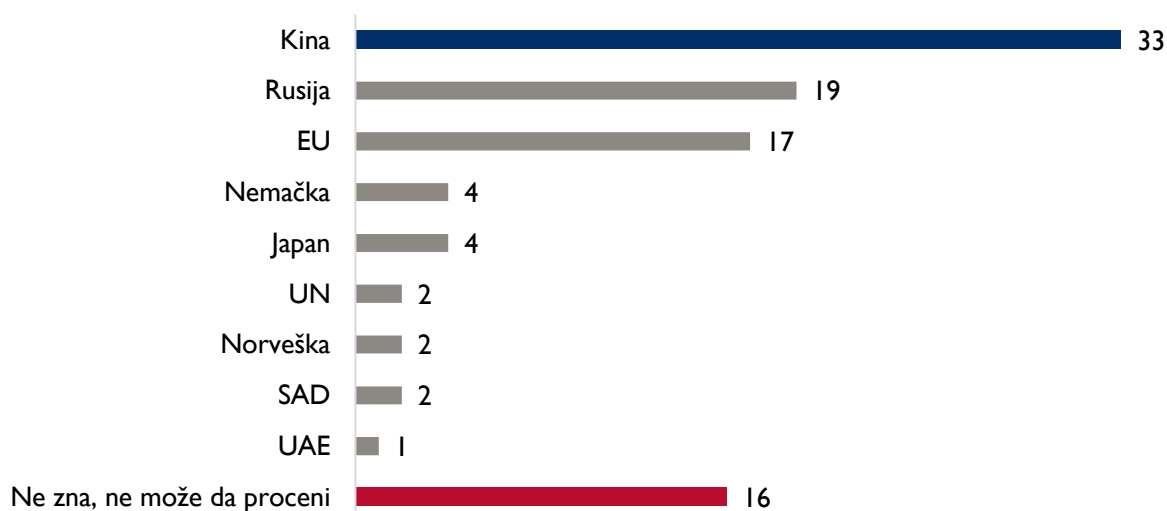
Rast percepcije kineskih donacija u Srbiji je doživeo nagli skok u vreme pandemije korona virusa kada je, uz sav značaj medicinske opreme dopremljene Srbiji u kritičnom trenutku, bio podstaknut izuzetno snažnom podrškom državnog aparata i najviših državnih funkcionera. Način komunikacije srpskih državnih organa o dobijenoj pomoći, ali ne samo pomoći već i kupljenoj medicinskoj opremi, uslovio je nalaz po kome je Kina država koja je dala najviše donacija Srbiji i toku epidemije korona virusa. Sa ovom tvrdnjom je slaganje pokazalo 81% anketiranih građana.

Još jedan podatak koji oslikava percepciju građana prema stranim donacijama je i taj da se dve petine ispitanika donekle ili potpuno slaže sa tvrdnjom da su UAE jedan od najvećih donatora Srbije u poslednjoj deceniji.

Kinesko-ruske donacije su iznad proseka percipirane od strane ispitanika sa nešto nižim stepenom obrazovanja, onih koji su nastanjeni u seoskim područjima i koji su stariji od 70 godina života. Osim ove tri kategorije ispitanika, sklonost da preuveličavaju obim donacija sa istoka primećujemo i kod stanovništva zapadne Srbije i Šumadije.

Čak trećina građana Srbije smatra da je Kina zemlja koja je u prethodnih dvadeset godina donirala najviše bespovratne pomoći Srbiji. Na drugom mestu imamo Rusiju, koju je izdvojilo 19% ispitanika, pa Evropsku uniju gde 17% anketiranih smatra da je upravo EU najviše bespovratno donirala u protekle dve decenije. Nemačku i Japan navodi po 4% ispitanika, dok po 2% smatra da su UN, Norveška i Sjedinjene Američke Države najviše bespovratno donirale Srbiji. Na kraju, 1% anketiranih kaže da su to Ujedinjeni arapski emirati. Treba napomenuti da visok procenat ispitanika, 16%, nije dao odgovor na pitanje, tj. nije mogao da proceni koji je to međunarodni akter najviše bespovratno donirao Srbiji u proteklih dvadeset godina.

Grafikon 5.2. Koji od sledećih međunarodnih aktera je, po Vama, najviše bespovratno donirao Srbiji u poslednjih dvadeset godina?, u %

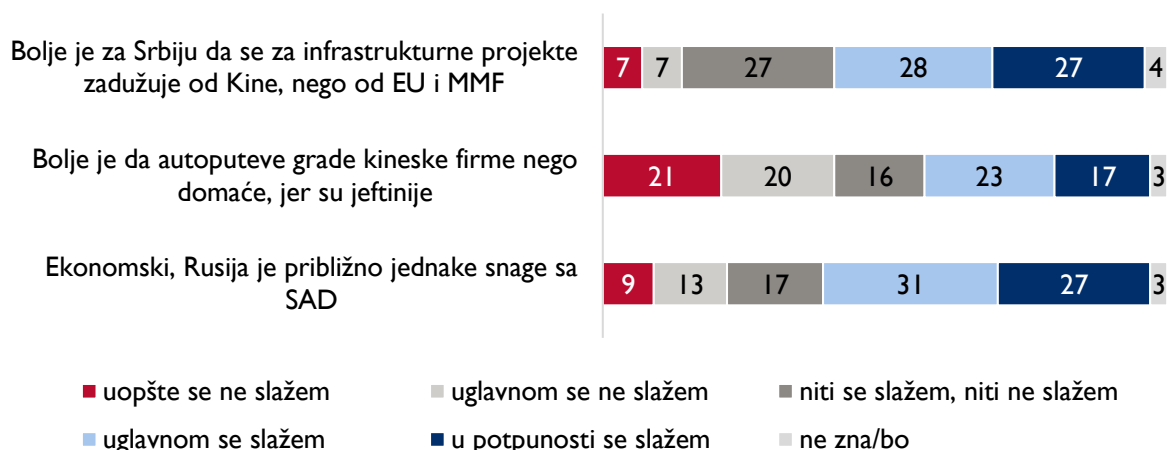

Stav građana prema kome je Kina upravo ona koja je najviše bespovratno donirala treba prvenstveno posmatrati **kroz situaciju sa pandemijom Kovid-19 gde je upravo Kina dobila najveću medijsku pažnju kada je u pitanju pomoć koju je Srbija dobila iz inostranstva.** Uzimajući u obzir podatke koje Ministarstvo za evropske integracije poseduje, Kina je Srbiji donirala 31,4 miliona evra između 2000. i 2016. godine, a za Rusiju čak ne postoje zvanični podaci, što nam sugerira da su

ispitanici značajno precenili stvarnu pomoć koju su ove dve države pružile. Sa druge strane, Evropska unija je u istom periodu Srbiji donirala 2,96 milijardi evra, a SAD 696 miliona evra.¹

Najmlađi ispitanici su upravo oni koji natprosečno odgovaraju da su Rusija i Kina zemlje koje su u prošlosti najviše bespovratno donirale Srbiji. Sa druge strane ispitanici koji imaju između 30 i 39 godina su iznad proseka odgovarali da je EU upravo najviše bespovratno donirala. Prozapadno orijentisani ispitanici su očekivano natprosečno navodili da su SAD i EU oni međunarodni akteri koji su Srbiji najviše pomogli, dok proistočno orijentisani anketirani navode Kinu. Zanimljivo je da su odgovor Rusija podjednako davali i proistočno i prozapadno orijentisani građani Srbije. Regionalno gledano, stanovnici Beograda iznad proseka daju odgovor EU, dok oni građani koji dolaze iz Zapadne Srbije sa Šumadijom natprosečno kažu da je to Rusija. Čak 41% ispitanika sa završenom osnovnom školom je stava da je Kina zemlja koja je Srbiji pružila najviše bespovratne pomoći. Ukrstimo li ovo pitanje sa podacima o medijima koje ispitanici najčešće prate videćemo, da gledaoci televizije NI iznad proseka smatraju da je EU međunarodni akter koji je najviše pomogao Srbiji, gledaoci Pink televizije ističu Rusiju, dok oni koji najviše prate javni servis smatraju da je Kina ta koja je u poslednjih dvadeset godina najviše bespovratno donirala građanima Srbije. Kada su u pitanju portali, čitaoci Nove.rs i Monda izdvajaju EU.

Grafikon 5.3 – Stav građana Srbije prema ekonomiji i investicijama, u %

Vera u snagu Rusije i Kine se pokazala i kada je u pitanju njihova ekonomska i investiciona moć u odnosu na Evropsku uniju i Sjedinjene Američke Države. Više od polovine ispitanika (55%) smatra da je za Srbiju bolje da velike infrastrukturne projekte sprovodi i finansira uz podršku Kine, nego uz podršku Evropske unije i Međunarodnog monetarnog fonda. Svega 14% anketiranih se ne slaže sa tim.

Zanimljivo je da se, iako građani Srbije često pokazuju sklonost da preuveličavaju domete i uspehe domaćih kompanija, skoro istovetan procenat ispitanika (po dve petine) slaže i

¹Videti: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-eu-pomoc-sad-rusija-gra%C4%9Fani-neznanje/29230454.html>

ne slaže sa idejom da je bolje da autoputeve u našoj zemlji rade kineske kompanije nego domaće, srpske.

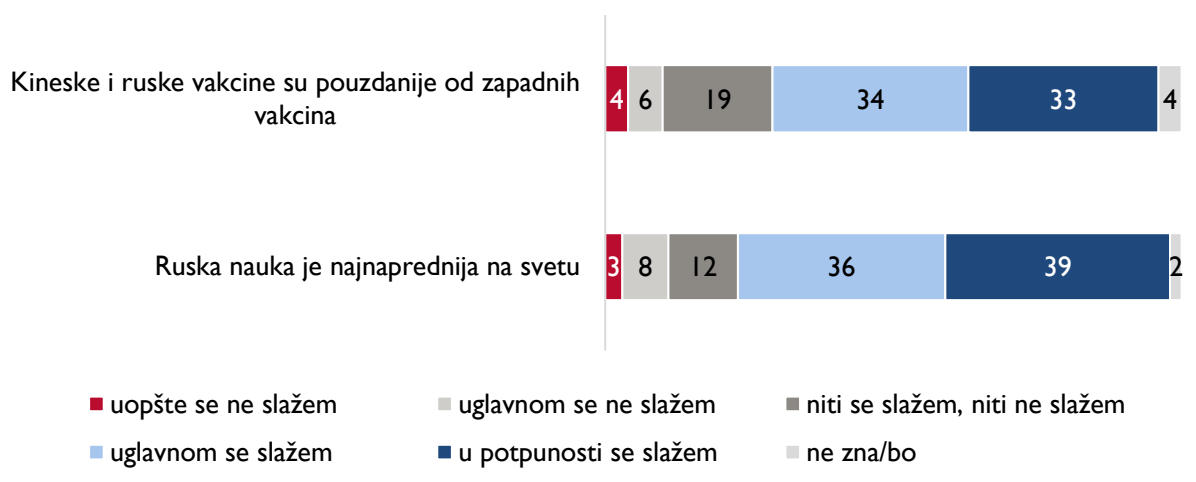
Svakako da je ovakav stav građana posledica pozitivnih iskustava sa kineskim infrastrukturnim projektima u Srbiji koji su imali promociju u mejnstrim medijima i podršku od strane državnih organa. Međutim, brine podatak da mišljenje ispitanika nije uzdrmano skorašnjim iskustvom Crne Gore sa izgradnjom autoputa finansiranom kineskim novcem i potencijalnim posledicama ovog finansijskog aranžmana.

Da građani Srbije veruju da je ekonomski momenat na Istoku snažniji nego na Zapadu, svedoči podatak da je 58% građana uvereno da su Rusija i SAD približno jednake kada je u pitanju ekonomija. Tek nešto više od jedne petine (22%) se nije složilo sa ovom tvrdnjom. Izjednačavanje ekonomske pozicije i snage SAD i Rusije je prisutnije nego inače u krajevima južno od Beograda (Zapadna Srbija, Šumadija, Južna i Istočna Srbija) i to pre svega u ruralnim krajevima.

Uverenje da su kineski infrastrukturni projekti za Srbiju bolji od projekta Evropske unije i MMF-a je iznad proseka zastupljeno kod žena, stanovnika Beograda i zapadne Srbije/Šumadije kao i kod ispitanika starijih od 60 godina života.

Na odabir države/organizacije koja će investirati u infrastrukturne projekte u Srbiji značajan uticaj imaju i mediji koje građani prate. Tendenciju favorizovanja kineskih infrastrukturnih projekata u većoj meri iskazuju građani koji gledaju Pink i RTS, kao i oni koji čitaju Informer, Srpski telegraf, Mondo...

Grafikon 5.4 – Stav građana Srbije prema zdravlju i nauci, u %

Vakcinalna diplomatija Kine i Rusije se pokazala veoma efikasnom kada je reč o Srbiji. **Više od dve trećine građana (67%) pokazuje slaganje sa tvrdnjom da su ruske i kineske vakcine pouzdanije od „zapadnih“, dok se sa ovim stavom ne slaže tek svaki deseti ispitanik.**

S obzirom na relativno brzo napravljenu vakcinu od strane Rusije i Kine, kao i njenu brzu distribuciju Srbiji, ovakvo mišljenje građana Srbije ne predstavlja veliko iznenađenje. Kada se na ovo doda i relativno mali broj neželjenih efekata vakcinacije, kao i beznačajan broj preminulih posle vakcinisanja, stavovi

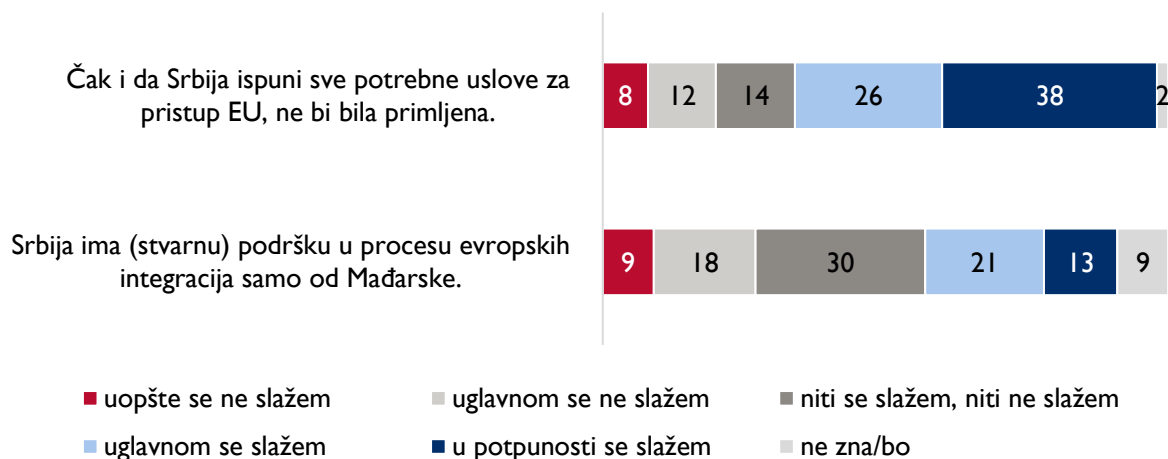
građana prema vakcinama sa istoka i vakcinama sa zapada postaju jasniji. Dok su proizvođači „zapadnih“ vakcina međusobno ratovali, navodili nus-efekte konkurentskih vakcina i brojali sumnjive smrti posle vakcinacije, „istočne“ vakcine su uspešno izgradile svoj rejting među građanima Srbije.

Uspeh „istočnih“ vakcina u Srbiji služi kao odlična osnova za građenje priče o ruskoj nauci kao najnaprednijoj na svetu. Među onima koji se slažu sa tim da su „istočne“ vakcine pouzdanije od „zapadnih“ više od jedne polovine (55%) se u potpunosti slaže i sa tim da je ruska nauka najnaprednija na svetu što je za 16 procentnih poena više od proseka. Inače, stav o superiornosti ruske nauke je u manjoj ili većoj meri zastupljen kod tri četvrtine građana Srbije.

Još jednom se pokazalo da je narativ o superiornosti ruske nauke, kao i ruskih i kineskih vakcina, najzastupljeniji među gledaocima RTS-a i Pinka, čitaocima Informera, Monda i Telegrafa.

Odnos građana Srbije prema Evropskoj uniji, a delom i prema SAD, je dobrim delom uslovljen njenim napretkom na polju evrointegracija.

Grafikon 5.5 – Stav građana Srbije prema evrointegracijama, u %

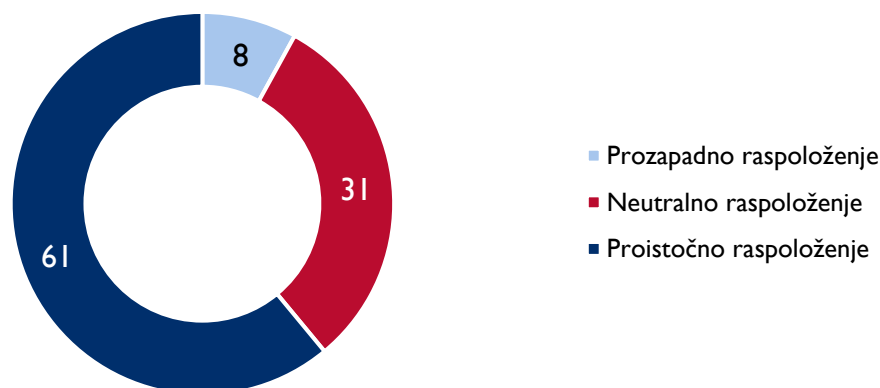
Zamor i odbojnost koju Evropska unija pokazuje prema proširenju (i pored deklarativnog zalaganja za isto) prepoznat je od strane dobrog dela srpske javnosti. **Na ovo nas navodi zaključak da skoro dve trećine građana Srbije (64%) iskreno sumnja da bi Srbija postala članica Unije čak i ukoliko bi ispunila sve zahteve koji se pred nju postavljaju.** Svaki peti građanin Srbije se ne slaže sa ovim stavom što ne umanjuje većinsko razočarenje među ispitanicima koji ionako smatraju da je Srbija jedina zemlja kandidat pred koju su postavljeni nefer uslovi na putu ka članstvu u Evropskoj uniji.

Kao jednog od retkih prijatelja Srbije unutar Evropske unije, svaki treći ispitanik (34%) smatra Mađarsku koja se vidi kao jedina zemlja članica koja daje iskrenu podršku Srbiji na putu evrointegracija.

Skepsu prema Evropskoj uniji u nešto većoj meri iskazuju muškarci u odnosu na žene, ispitanici sa višom stručnom spremom, oni koji žive u Beogradu ili na teritoriji Vojvodine. Kada su u pitanju mediji,

sumnju u evropsku budućnost Srbije iskazuju gledaoci RTS-a, Pinka, televizije Hepi. Skeptične iznad proseka pronalazimo i kod čitalaca Telegrafa, Monda, Srbije danas...

Grafikon 5.6 – Odnos građana Srbije prema Istoku i prema Zapadu kroz sintetički pokazatelj, u %

Kombinovanjem i sabiranjem gore analiziranih deset tvrdnji o odnosu građana prema različitim aspektima koji uključuju Zapad (EU i SAD) sa jedne strane i Istok (Rusiju i Kinu) sa druge strane, kreirali smo poseban sintetički pokazatelj koji nam je omogućio da na osnovu njihovih odgovora razvrstamo ispitanike u tri zasebne kategorije: a) one koji su prozapadno raspoloženi; b) one koji su neutralni; c) one koji su proistočno raspoloženi.

U ovom trenutku, a na osnovu dobijenih odgovora, među građanima dominira proistočno raspoloženje, tj. dominiraju oni koji smatraju da su Rusija i Kina u većoj meri pomogle Srbiji kroz donacije i poklone, kojima su investicije sa istoka poželjnije nego one sa zapada (baš kao i vakcine) kao i oni koji su skeptični prema evropskoj budućnosti naše države. Tek nešto manje od dve trećine ispitanika (61%) spada u kategoriju proistočno orijentisanih, manje od jedne trećine je neutralno i ne svrstavaju se ni na jednu od ove dve strane, dok je 8% onih kojima su bliži Evropska unija i SAD od Rusije i Kine.

Glavni nosioci proistočnog raspoloženje u Srbiji su: gledaoci RTS-a (75%), čitaoci portala Telegraf (71%), osobe sa završenom srednjom školom (67%), stanovnici zapadne Srbije i Šumadije (67%), južne i istočne Srbije (66%) i oni koji žive u ruralnim područjima (70%).

Sa druge strane, prozapadno raspoloženje iznad proseka gaje gledaoci NI (23%), čitaoci Danas-a (25%), Nove rs (26%), Monda (19%), Srbije danas (14%) ali i Informera(!) (16%). Natprosečno prozapadno raspoloženje pronalazimo i kod visoko obrazovanih građana (15%) i onih koji žive u Vojvodini (10%).

6. Gde bi građani Srbije voleli da žive, rade, obrazuju se i leče?

Građane Srbije smo u narednom setu pitanja zamolili da procene gde vide sebe kada je u pitanju mesto života, lečenja, obrazovanja i rada, a da to nije Srbija. Na pitanje u kojoj zemlji bi voleli da rade (ne računajući Srbiju) najveći procenat ispitanih bira neku od zemalja **Evropske unije – 40%**. Visok procenat ispitanika, njih 30%, navodi da bi svoj profesionalni život voleli da nastave u Rusiji, dok se za Kinu i Sjedinjene Američke Države odlučuje 4%, odnosno 6% građana Srbije. Skoro petina anketiranih (17%) ipak navodi da ni jedna od zemalja koje su ponuđene ne bi bila njihov izbor kada je u pitanju profesionalna budućnost.

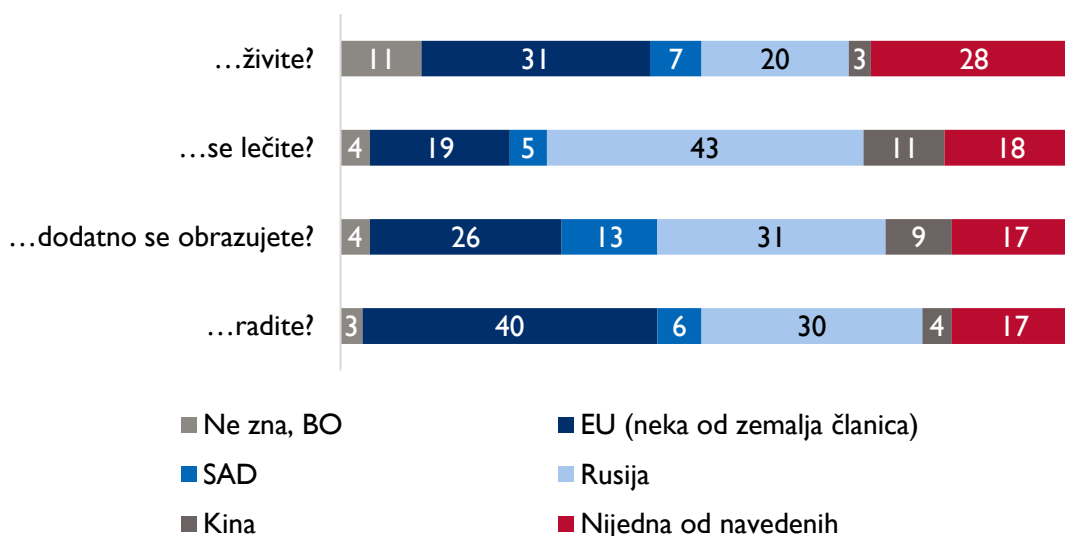
Najmlađi ispitanici (između 15 i 19) godina iznad proseka navode da bi voleli da rade u Rusiji (čak 55% ispitanika mlađih od 19 godina ima ovakav stav). Ispitanici koji imaju između 20 i 29 godina ipak prednost daju radu u zemljama Evropske unije, pa tako u ovoj grupaciji imamo 46% anketiranih koji bi želeli da rade u zemljama članicama unije. Očekivano, ispitanici koji iskazuju prozapadno raspoloženje (prema sintetičkom pokazatelju) u svojim odgovorima prednost daju EU i SAD. Treba istaći da među urbanim stanovništvom natprosečno izdvajaju odgovori koji preferiraju rad u zemljama EU, kao i među visokoobrazovanim stanovnicima (čak 53% ispitanika koji su završili fakultet ili više navodi da bi voleli da rade u zemljama EU, dok 12% njih ističe SAD). Ukrstimo li podatke sa statističkim regionima Srbije uočavamo da se želja za radom u Rusiji natprosečno javlja među stanovnicima Zapadne Srbije i Šumadije, dok stanovnici Beograda i Vojvodine iznad proseka biraju zemlje EU. Na kraju, građani Srbije koji navode da se uglavnom informišu preko televizije NI u 18% slučajeva kažu da bi voleli da rade u SAD (6% na nivou ukupnog uzorka navodi SAD), dok je Rusija njihov prvi izbor u svega 12% slučajeva (30% ispitanika u celokupnom uzorku ističe Rusiju). Sa druge strane, gledaoci televizije Pink i javnog servisa iznad proseka na prvo mesto stavljaju upravo Rusiju. Kada su u pitanju online portali i štampani mediji, u zemljama EU bi najpre voleli da rade čitaoci Monda i Nova.rs, u SAD čitaoci Srbije danas, Nove.rs i Danas, Rusiju izdvajaju čitaoci Večernjih novosti, a Kinu oni koji se informišu putem Telegrafa.

Dok je EU bila prvi izbor kada je u pitanju izbor zemlje gde bi voleli da rade, građanima Srbije je Rusija prvi izbor kada je u pitanju izbor zemlje u kojoj treba nastaviti obrazovanje – 31%. Jedna četvrtina ispitanika navodi neku od zemalja EU, dok 13% anketiranih kaže da bi voleli da se dodatno obrazuju u SAD. Svaki deseti građanin Srbije navodi Kinu, a imamo i visok procenat ispitanika koji smatraju da ne bi želeli dodatno da se obrazuju ni u jednoj od navedenih zemalja.

Kod izbora zemlje u kojoj bi nastavili dalje obrazovanje najmlađi ispitanici (15-19 godina) natprosečno navode i EU i SAD i Rusiju, dok svega 4% njih kaže da nijedna od navedenih zemalja ne bi bila njihov izbor. Slično kao i kod prethodnog pitanja prozapadno orijentisani ispitanici su skloniji da daju odgovor SAD ili EU, dok oni učesnici u istraživanju koji su naklonjeniji Istoku, ipak prednost daju Rusiji. Visokoobrazovani ispitanici, kao i muškarci u svojim odgovorima prednost kada je u pitanju dalje obrazovanje daju EU i SAD. Trećina ispitanika koji navode da se ne informišu preko televizije kaže da bi se dalje obrazovala u nekoj od zemalja EU. Među gledaocima televizije NI nalazimo najviše onih koji žele da obrazovanje nastave u SAD. Sa druge strane, čak 39% ispitanika koji se najčešće informišu putem RTS kaže da želi dalje da se obrazuje u Rusiji, dok je za one koji prate televiziju Hepi Kina prvi

izbor. Kada su u pitanju online portali i štampani mediji, u zemljama EU bi najpre voleli da se dalje obrazuju čitaoci Monda i Nova.rs, u SAD čitaoci Srbije danas, Nove.rs, Blica i Informera, Rusiju izdvajaju čitaoci Večernjih novosti, kao i oni koji se ne informišu putem portala, a Kinu oni koji se informišu putem Telegrafa i Danas-a.

Grafikon 6.1. Ne računajući Srbiju, u kojoj od navedenih zemalja biste voleli da..., u %

Rusku medicinu čak 43% ispitanika percipira kao najbolju, i navodi da bi upravo u Rusiji želeli da se leče. Daleko iza nalaze se zemlje EU, pa tu imamo 19% onih koji bi izabrali tamo da se leče, dok je Kina prvi izbor za desetinu anketiranih građana Srbije (11%). Svega 5% ispitanika je navelo da bi upravo u Sjedinjenim Američkim Državama želeli da se leče, što ukazuje na nedovoljnu upoznatost građana Srbije sa dostignućima medicine SAD. I kod ovog pitanja uočavamo visok procenat ispitanika koji kažu da ne bi izabrali ni jednu od ponuđenih država (18%).

Trend prema kome najmlađi ispitanici najpre biraju Rusiju kao svoj prvi izbor se nastavlja i kod ovog pitanja, pa tako u grupi do 29 godina nailazimo na polovinu anketiranih koji smatraju da bi želeli da se leče u Rusiji. Ipak, treba napomenuti, da se u ovoj grupi iznad proseka primećuje i odgovor SAD (8%, u odnosu na 5% koliko iznosi prosečna vrednost na celokupnom uzorku). Ispitanici koji imaju završen fakultet i prozapadno su orijentisani iznad proseka daju odgovor da bi želeli da se leče ili u nekoj od zemalja EU ili u SAD. Zanimljivo je istaći da u odnosu na prethodno pitanje (vezano za obrazovanje) gde su muškarci davali prednost SAD i zemljama EU, ovoga puta žene iznad proseka navode da bi se lečile u ovim zemljama. Čak 63% ispitanika koji navode da se prvenstveno informišu putem javnog servisa navodi da je Rusija zemlja u kojoj bi se lečili. Kada je u pitanju NI natprosečno nailazimo na odgovore zemlje EU ili SAD. Na kraju, ispitanici koji su iznad proseka navodili da bi lečenje nastavili u SAD ujedno nešto češće navode i da prate influensere.

Poslednje pitanje iz ove grupe odnosilo se na percepciju građana Srbije kada je u pitanju zemlja u kojoj bi u budućnosti voleli da žive. **Kao i u slučaju prvog pitanja** (vezano za zemlju gde bi voleli da rade)

i ovde najviše anketiranih prednost daje nekoj od zemalja Evropske unije – 31%. Rusiju bi odabrala jedna petina ispitanika, dok bi u SAD želelo da živi 7% anketiranih građana. Svega 3% ispitanika kaže da svoju budućnost vidi u Kini. Skoro trećina ispitanika – 28% kaže da ne bi želela da živi ni u jednoj od navedenih zemalja, a desetina (11%) nije mogla da odgovori na ovo pitanje.

Život u nekoj od zemalja Evropske unije najpre ističu ispitanici koji se nalaze u starosnoj dobi između 20 i 39 godina. Najmlađi ispitanici, i kod ovog, kao i kod prethodnih pitanja najpre ističu Rusiju (39% ispitanika mlađih od 19 godina navodi da je upravo Rusija zemlja u kojoj bi želeli da žive). I kod ovog pitanja, kao i kod prethodnih, jasno se uočava podela na one građane koji su prozapadno orijentisani i shodno tome iznad proseka u svojim odgovorima biraju kako zemlje EU, tako i SAD i onih građana čija preferencija su zemlje Istoka, pa shodno tome prednost daju Rusiji. Regionalno gledano, ispitanici iz Centralne Srbije natprosečno navode da bi voleli da žive u Rusiji, kao i oni ispitanici koji imaju završenu samo osnovnu školu. Oni učesnici u istraživanju koji navode da se najčešće informišu putem NI, u čak polovini slučajeva bi voleli da žive u nekoj od zemalja EU, dok gledaoci Pinka i RTS natprosečno navode Rusiju. Kada su u pitanju online portali i štampani mediji, čitaoci Monda, Blica i Nove.rs iznad proseka navode zemlje EU, dok čitaoci Telegrafa i Večernjih novosti izdvajaju Rusiju.

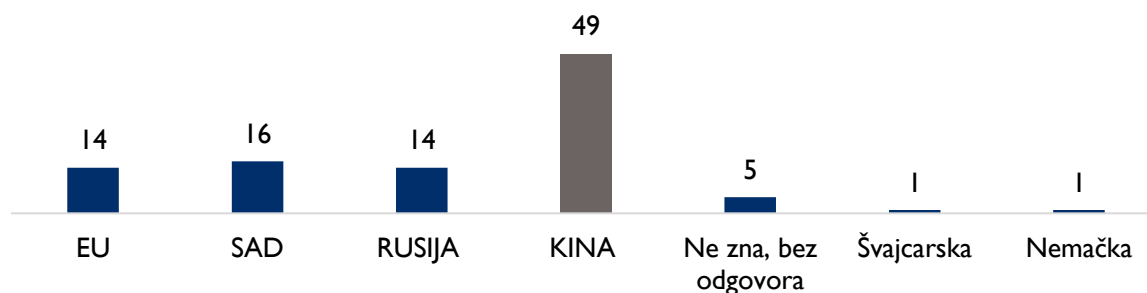
U odgovorima na prethodna četiri pitanja jasno se uočava **određena pragmatičnost koju građani Srbije** pokazuju kada je u pitanju izbor zemalja u kojima bi voleli da žive, rade, leče se i obrazuju. Kada su u pitanju izbori koji uključuju životnu egzistenciju (mesto gde žele da žive i rade), **ispitanici prednost daju zemljama Evropske unije koje percipiraju kao ekonomski poželjnije zemlje za život i rad.** Sa druge strane, u oblastima obrazovanja i medicine, Rusija se javlja kao prvi izbor.

7. Kako građani Srbije vide međunarodne aktere?

Kroz naredni set pitanja smo želeli da utvrdimo koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je prema percepciji građana Srbije dominantna u sledećim oblastima: ekonomija, ljudska prava i slobode, međunarodni odnosi i geopolitika, smanjenje posledica pandemije i socijalno-ekonomska i radna prava.

Prema mišljenju anketiranih **Kina je zemlja koja je u ovom trenutku dominantan međunarodni akter kada je u pitanju ekonomija**. Skoro polovina učesnika u istraživanju navodi ovakav odgovor (49%). Po šestina ispitanika navodi SAD (16%), Rusiju (14%) i EU (14%), dok je svaki dvadeseti anketirani bio bez odgovora na ovo pitanje. Na kraju, po 1% ispitanika izdvojilo je Švajcarsku i Nemačku. Odgovori građana Srbije na ovo pitanje ukazuju na veću prepoznatljivost ekonomskog momenta na istoku. Kinu kao dominantnog međunarodnog aktera u sferi ekonomije ispod proseka izdvajaju samo najmlađi ispitanici, koji pak natprosečno daju odgovor Rusija. Kinu natprosečno izdvajaju ispitanici koji imaju pozitivan stav prema Istoku, stanovnici ruralnih oblasti, kao i građani iz Zapadne Srbije sa Šumadijom. Sa druge strane, ispitanici iz Beograd i Vojvodine, kao i prozapadno orijentisani ispitanici natprosečno navode EU. Zanimljivo je napomenuti da žene iznad proseka daju odgovor SAD (20% žena i 11% muškaraca). Kinu kao dominantnu ekonomsku silu nailazimo kod gledalaca javnog servisa, dok se oni ispitanici koji ističu SAD najčešće ne informišu preko ponuđenih televizija, a gledaoci NI smatraju da je EU ekonomski dominantan međunarodni akter.

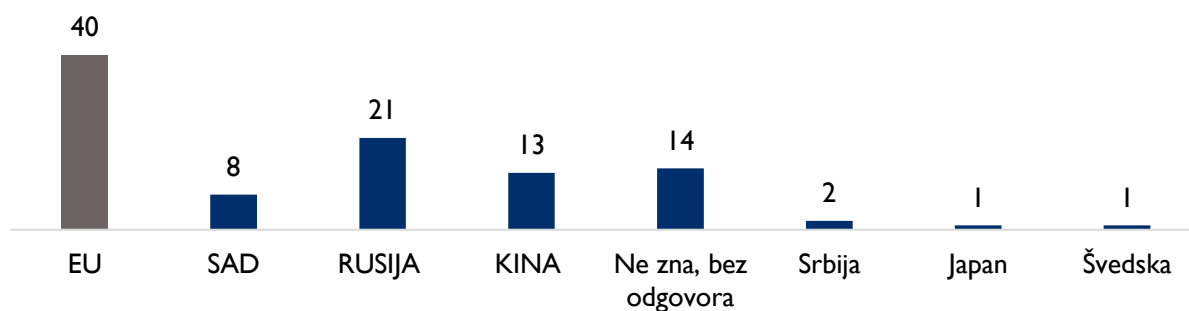
Grafikon 7.1. Koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je dominantna u ekonomiji, u %

Dominantan međunarodni akter kada su u pitanju ljudska prava i slobode za građane Srbije je Evropska unija – 40%. Nalaz koji svakako iznenađuje ukoliko uzmemo u obzir međunarodne izveštaje koji se tiču stanja ljudskih prava i sloboda u Rusiji je činjenica da jedna petina učesnika u istraživanju upravo Rusiju vidi kao dominantnog međunarodnog aktera u ovoj oblasti. Imamo i 13% ispitanika koji navode Kinu, kao i 8% onih koji vide SAD kao lidera u polju ljudskih prava i sloboda. Treba napomenuti da visok procenat anketiranih, 14%, navodi da ne može da proceni koji je to međunarodni akter dominantan u ovoj oblasti. Uporedimo li podatke sa demografskim karakteristikama ispitanika videćemo da EU iznad proseka izdvajaju ispitanici između 20 i 39 godina, koji žive u Vojvodini, ili su prozapadno orijentisani, muškog su pola, imaju visoko obrazovanje i informišu se putem NI, RTS ili Danasa i Nova.rs. Sa druge strane, Rusija je prvi izbor za najmlađe

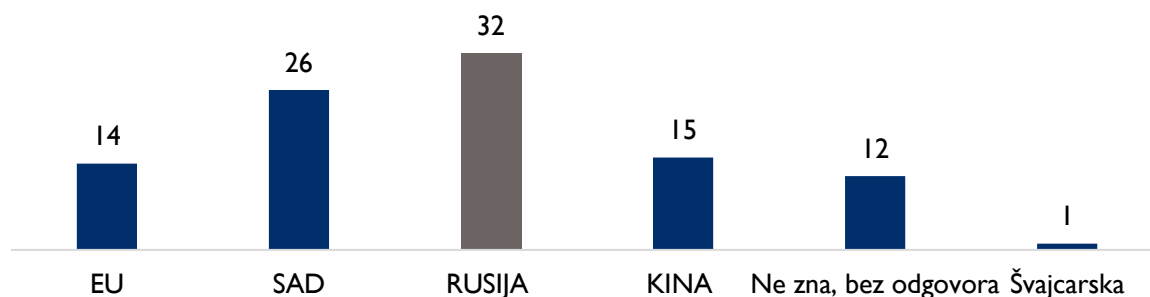
ispitanike (do 19 godina), koji žive u Centralnoj Srbiji, imaju niži nivo obrazovanja i češće su žene. Informišu se putem Pinka i Hepija.

Grafikon 7.2. Koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je dominantna u polju ljudskih prava i sloboda, u %

Rusija je dominantan međunarodni akter kada su u pitanju međunarodni odnosi i geopolitika u očima građana Srbije. Jedna trećina ispitanika daje ovaj odgovor (32%). Odmah iza imamo SAD koje navodi svaki četvrti ispitanik – 26%, dok 15% odnosno 14% građana Srbije kaže da su to Kina ili EU. Činjenica da su se sa odlaskom Trampove administracije (koja je kod građana Srbije stvarala utisak poboljšanja odnosa između SAD i Srbije) Sjedinjene Američke Države izgubile svoj momentum među građanima Srbije, koji još uvek nisu sigurni na koji način će se nova, Bajdenova, administracija postaviti u međunarodnim odnosima. Više od desetine anketiranih navodi da je bez odgovora na ovo pitanje, dok 1% ističe Švajcarsku. Ispitanici koji su više orijentisani ka istoku, nižih nivoa obrazovanja, koji žive u Zapadnoj Srbiji sa Šumadijom i informišu se putem Hepija, Večernjih novosti i RTS se iznad proseka odlučuju za Rusiju kada je u pitanju odgovor na ovo pitanje. Sa druge strane, visokoobrazovani ispitanici, prozapadno orijentisani, koji žive u Beogradu, prate NI i Nova.rs daju češće odgovor SAD.

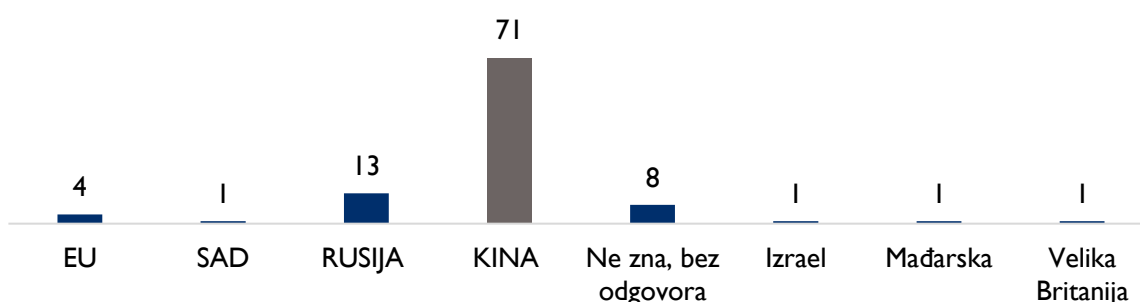
Grafikon 7.3. Koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je dominantna u polju međunarodnih odnosa i geopolitike, u %

Ogromna većina ispitanika je stava da je Kina međunarodni akter koji se najuspešnije izborio sa posledicama pandemije Kovid-19 – 71%. Razloge za prepoznatost uspeha koji je Kina ostvarila u borbi protiv virusa Kovid-19 svakako treba tražiti pre svega u velikoj promociji koju je

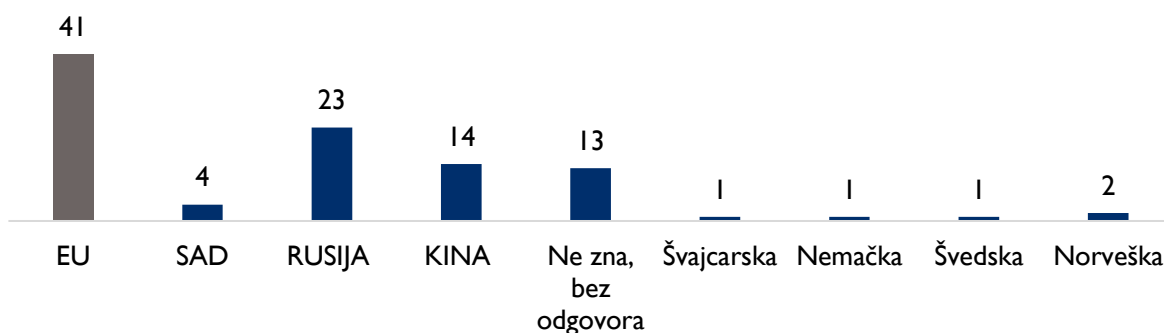
kineska borba za smanjenje posledica pandemije dobila kako od državnih funkcionera u Srbiji, tako i od medija. Ukoliko uzmemo u obzir medijske naslove koji su govorili o poteškoćama koje EU i SAD imaju kada je u pitanju borba sa ovom bolešću ne iznenađuje podatak da svega 1% ispitanika smatra da su SAD bile najuspešnije u borbi protiv posledica pandemije, dok 4% anketiranih navodi EU. Rusiju navodi 13% ispitanika. Jedina grupa kod koje nailazimo na nešto niži procenat onih koji smatraju da je Kina međunarodni akter koji bio najuspešniji u borbi protiv Kovid-19 su mlađi od 19 godina koji natprosečno navode Rusiju.

Grafikon 7.4. Koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je dominantna u smanjenju posledica pandemije, u %

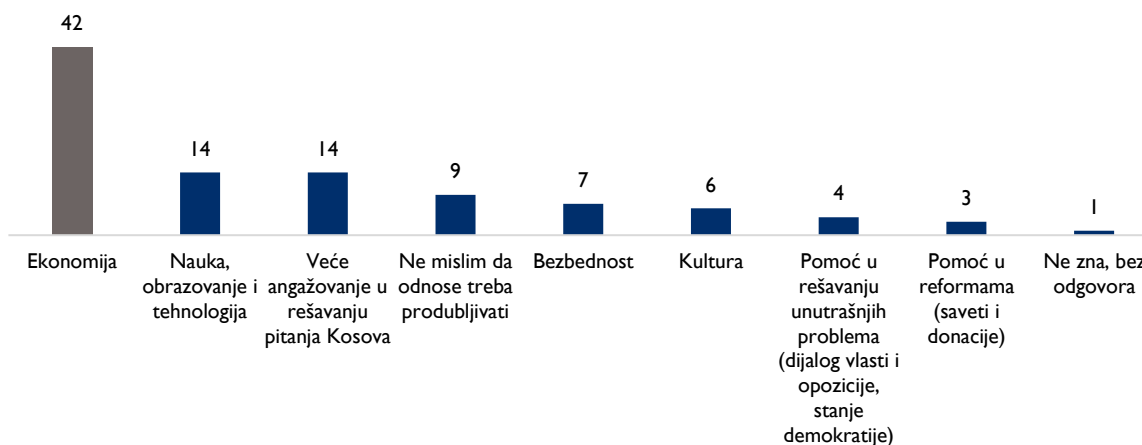
Na kraju, kada su u pitanju socijalno-ekonomska i radna prava, najveći procenat učesnika u istraživanju kaže da je dominantan međunarodni akter u ovoj oblasti Evropska unija – 41%. Nešto manje od četvrtine ispitanika smatra da je Rusija dominantna u ovoj oblasti (23%), dok 14% anketiranih kaže da je to Kina. Sjedinjene Američke Države navodi 4% anketiranih građana, a po 1% Švajcarsku, Nemačku, Švedsku i Norvešku. I kod ovog pitanja uočavamo više od desetine ispitanika koji su bili bez odgovora (13%). Odgovor „Rusija“ se natprosečno javlja kod ispitanika koji su naklonjeniji zemljama Istoka, imaju manje od 19 godina, nižeg su nivoa obrazovanja, žive u ruralnim oblastima i informišu se putem Hepija, Pinka ili Večernjih novosti.

Grafikon 7.5. Koja od navedenih zemalja, odnosno međunarodnih aktera je dominantna u polju socijalno-ekonomskih i radnih prava, u %

Ekonomija je oblast u kojoj bi većina ispitanika želela da vidi dalje produbljivanje odnosa Srbije sa Evropskom unijom i Sjedinjenim Američkim Državama. Ovo je odgovor koji je dalo 42% anketiranih građana Srbije. Sledeće dve oblasti u kojima bi produbljivanje odnosa sa ova dva međunarodna aktera bilo dobrodošlo su nauka, obrazovanje i tehnologija (14%), kao i veće angažovanje kada je u pitanju rešavanje pitanja Kosova (14%). **Skoro desetina anketiranih ispitanika je stava da odnose sa EU i SAD ne treba dalje produbljevati.** Manje od 10% anketiranih građana je navelo i bezbednost – 7%, kulturu – 6%, pomoć u rešavanju unutrašnjih problema (dijalog vlasti i opozicije i stanje demokratije) – 4% i pomoć u reformama – 3%.

Grafikon 7.6. U kojoj od sledećih oblasti biste najpre želeli da vidite produbljivanje odnosa Srbije sa EU i SAD?, u %

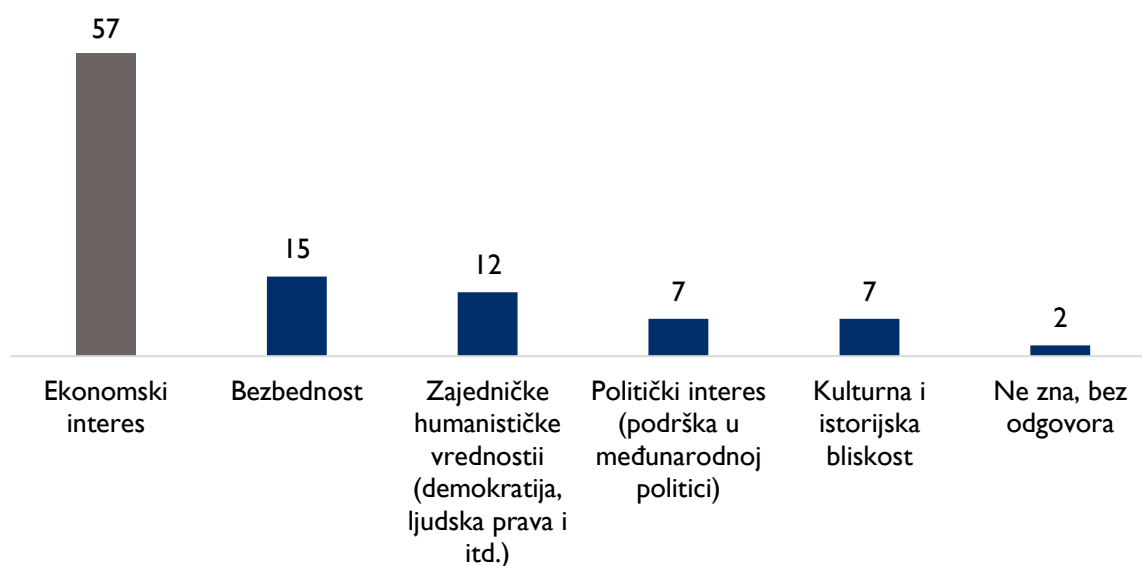
Saradnju u sferi ekonomije natprosečno ističu ispitanici stari od 30 do 39 godina, kao i oni ispitanici koji su više orijentisani ka Istoku, dok je očekivano za one ispitanike koji imaju između 20 i 29 godina i još uvek se obrazuju najvažnija saradnja u polju nauke, obrazovanja i tehnologije (26% ispitanika iz ove starosne grupe daje ovakav odgovor). Saradnju u poljima nauke, obrazovanja i tehnologije natprosečno uočavamo i kod prozapadno orijentisanih građana. Saradnju u oblasti kulture, kao i veće angažovanje kada je upitanju rešavanje problema Kosova iznad proseka navode najmlađi ispitanici.

8. Odnos građana Srbije prema demokratiji i demokratskim vrednostima

Ekonomski interes je osnovni kriterijum prema kojem Srbija treba se vodi prilikom uspostavljanja saradnje i bliskosti u međunarodnim odnosima. Više od polovine učesnika u istraživanju je dalo ovakav odgovor – 57%. Na drugom mestu imamo bezbednost koji izdvaja 15% anketiranih, dok zajedničke humanističke vrednosti (demokratija, ljudska prava...) predstavljaju osnovni kriterijum za uspostavljanje veza u međunarodnim odnosima za tek 12% ispitanika. Po 7% građana Srbije navodi da bi osnovni kriterijumi prema kojima Srbija treba da se vodi kod uspostavljanja saradnje i bliskosti u međunarodnim odnosima trebalo da budu politički interes ili kulturna i istorijska bliskost.

Kulturnu i istorijsku bliskost iznad proseka navode ispitanici koji imaju između 15 i 19 godina, dok oni učesnici u istraživanju koji imaju više od 70 godina natprosečno smatraju da bi osnovni kriterijum kod uspostavljanja bliskosti u međunarodnim odnosima trebalo da budu zajedničke humanističke vrednosti. Kada je u pitanja odnos prema Istoku i Zapadu uočavamo da su proistočno raspoloženi ispitanici skloniji da daju odgovor da ekonomski interes predstavlja osnovni kriterijum za uspostavljanje saradnje i bliskosti, dok kod prozapadno orijentisanih ispitanika imamo natprosečno navođenje političkih interesa, kao i zajedničkih humanističkih vrednosti. Oni građani Srbije koji u podeli Istok i Zapad ostaju neutralno raspoloženi izdvajaju bezbednost i kulturnu i istorijsku bliskost. Oni ispitanici koji navode da se prvenstveno informišu putem televizije Hepi visoko iznad proseka kažu da su za njih zajedničke humanističke vrednosti, kao i kulturna i istorijska bliskost glavni kriterijumi prema kojima Srbija treba da se vodi pri uspostavljanju saradnje u međunarodnim odnosima. Sličnu situaciju uočavamo i kod čitalaca Večernjih novosti, dok oni ispitanici koji se najčešće informišu putem Mondo portala smatraju da su glavni kriterijumi politički interes i bezbednost.

Grafikon 8.1. Koji je osnovni kriterijum po kojem Srbija treba da se uopšteno vodi prilikom uspostavljanja saradnje i bliskosti u međunarodnim odnosima?, u %

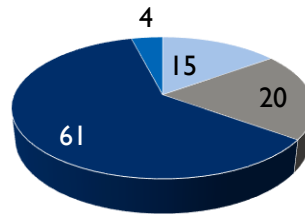
Demokratija predstavlja najbolji oblik vladavine za manje od polovine učesnika u istraživanju - 45%. Suprotno, skoro četvrtina ispitanika navodi da je nedemokratska vladavina i čvrsta ruka upravo najbolji oblik vladavine – 24%, dok još 27% anketiranih deli stav da i demokratija i nedemokratski oblici vladavine imaju svojih prednosti i mana, te da su jednaki. Procenat onih koji smatraju da je nedemokratska vladavina i čvrsta ruka najbolji oblik vladavine raste sa porastom godina ispitanika, dok sa druge strane stav o demokratiji kao najboljem obliku vladavina natprosečno nalazimo kod najmlađih ispitanika. Regionalno gledano, ispitanici iz Zapadne Srbije sa Šumadijom iznad proseka dele stav da je demokratija najbolji oblik vladavine, dok sa druge strane oni ispitanici koji dolaze iz Vojvodine i iz Istočne i Južne Srbije natprosečno smatraju da nedemokratska vladavina i čvrsta ruka predstavljaju najbolji oblik vladavine. Anketirani koji se prvenstveno informišu putem Hepija, Informera i Večernjih novosti iznad proseka smatraju da nedemokratski oblici vladavine i čvrsta ruka imaju prednost nad demokratijom.

Grafikon 8.2. Sa kojom od sledećih tvrdnji vezanih za oblik vladavine se najviše slažete?, u %

Na kraju ovog poglavlja pitali smo građane Srbije na koji način bi Srbija trebalo da se postavi u odnosima sa onom državom koja nema slobodne izbore i ne poštuje izbornu volju građana. **Najveći deo anketiranih smatra da Srbija treba da nastavi da saraduje sa takvom zemljom dok god postoji interes, i da se ne treba mešati u unutrašnje prilike drugih zemalja – 61%.** Jedna petina ispitanika kaže da treba saradivati samo u onim oblastima u kojima Srbiju na to primoravaju međunarodne okolnosti, dok svega 15% građana navodi da smatra da se treba distancirati od takve države. Stav da Srbija treba da se distancira od takve države preovlađuje kod prozapadno i neutralno raspoloženih ispitanika, kao i kod onih ispitanika koji dolaze iz Vojvodine. Ispitanici iz Beograda natprosečno navode da Srbija treba da saraduje u onim oblastima u kojima je primoravaju međunarodne okolnosti.

Grafikon 8.3. Ukoliko neka država nema slobodne izbore i ne poštuje izbornu volju građana, na koji način bi Srbija trebala da se postavi u odnosima sa tom državom?, u %

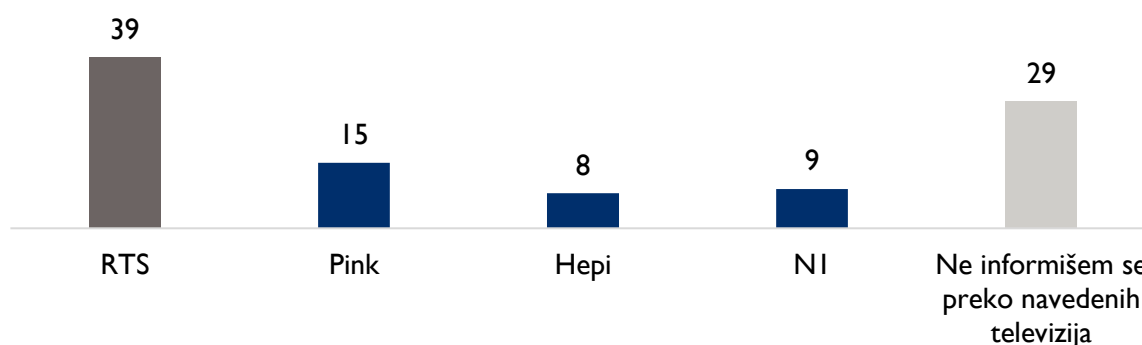

- Treba da se distancira od takve države
- Treba da saraduje isključivo u onim oblastima u kojim je primoravaju međunarodne okolnosti
- Treba da saraduje dokle god postoji interes, Srbiju ne treba da interesuju unutrašnje prilike drugih zemalja
- Ne zna, bez odgovora

9. Medijske navike građana Srbije

Prvo pitanje u ovoj oblasti odnosilo se na televiziju preko koje se građani Srbije najčešće informišu. Dve petine ispitanika koji su uzeli učešće u istraživanju navodi da se najčešće informišu **preko javnog servisa (RTS) – 39%**. Pink kao svoj osnovni medij navodi 15% ispitanika, dok je Hepi prvi izbor za 8% anketiranih. Sa druge strane, nešto manje od desetine građana Srbije navodi da se najčešće informišu preko televizije NI – 9%. Skoro jedna trećina ispitanika je ipak rekla da se ne informišu preko navedenih televizija – 29%. Žene iznad proseka navode da se informišu putem televizije Pink, ili da se ne informišu preko navedenih medija, dok muškarci nešto češće navode NI ili Hepi. Dok kod RTS ne postoje posebne razlike u stepenu praćenja kada su u pitanju godine ispitanika, uočavamo da se prosečan gledalac televizije Pink nalazi u starosnoj dobi od 50 do 64 godine, dok oni ispitanici koji se prvenstveno informišu putem NI imaju od 40 do 49 godina i visoko su obrazovani. Gledano kroz odnos Istoka i Zapada, ispitanici koji prozapadno raspoloženi natprosečno navode NI, dok oni učesnici u istraživanju koji imaju proistočno raspoloženje natprosečno navode RTS. Kod onih ispitanika koji imaju prozapadno ili neutralno raspoloženje, natprosečno imamo i one ispitanike koji tvrde da se ne informišu preko navedenih televizija.

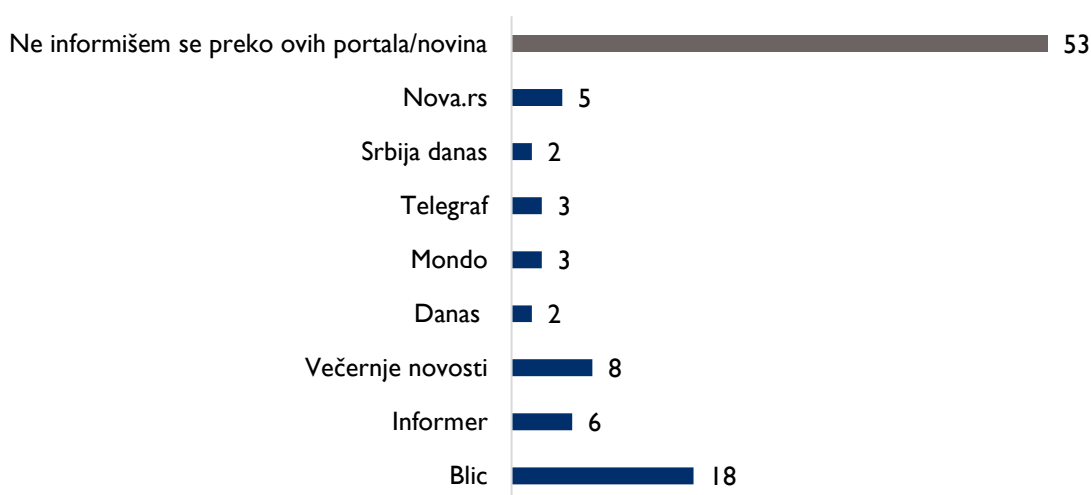
Grafikon 9.1. Preko koje od navedenih televizija se najčešće informišete?, u %

Kada su u pitanju online portali i štampani mediji koji su bili predmet istraživanja, **više od polovine ispitanika – 53%, navodi da se ne informišu preko navedenih online portala ili štampanih medija**. Među ispitanicima koji se informišu preko navedenih medija izdvaja se Blic koji prati 18% anketiranih. Večernje novosti izdvaja 8% ispitanika, dok je Informer prvi izbor za 6% učesnika u istraživanju. Nova.rs je portal preko koga se prvenstveno informišu svaki dvadeseti ispitanik, dok po 3% anketiranih kaže da su to Mondo ili Telegraf. Na kraju, po 2% učesnika u istraživanju navodi da se najčešće informišu na portalu Srbija danas ili kroz štampani medij Danas. Pripadnici muškog pola iznad proseka navode da se ne informišu preko navedenih portala i štampanih medija, dok kod žena Blic natprosečno ima primat. Najmlađi ispitanici natprosečno izdvajaju Mondo, Blic i Večernje novosti, dok je Informer najčešće navođen u starosnoj grupi iznad 65 godina. Kada je u pitanju Nova.rs najveći procenat ispitanika koji se informišu putem ovog medija ima od 40 do 49 godina. Ispitanici koji imaju završenu samo osnovnu školu ili su bez nje iznad proseka navode da se ne informišu preko navedenih portala i štampanih medija, dok visokoobrazovani građani natprosečno navode Nova.rs. Ispitanici iz Vojvodine iznad proseka kažu da se informišu putem Blica, dok ispitanici iz Beograda izdvajaju Nova.rs

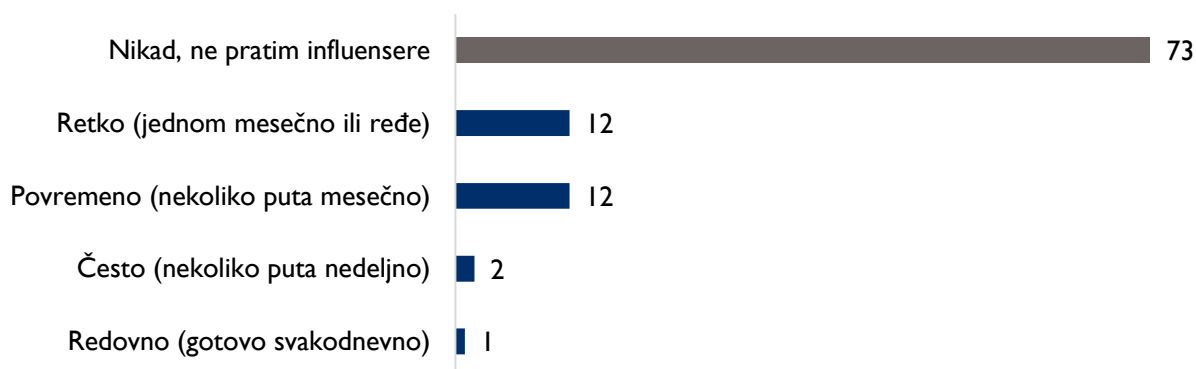
i Večernje novosti. Na kraju, građani koji prate Mondo, Danas i Nova.rs iznad proseka imaju prozapadno raspoloženje kada je u pitanju odnos prema Istoku i Zapadu, dok se proistočno orijentisani ispitanici iznad proseka ne informišu preko navedenih medija. Na kraju, čitaoci Blica najčešće navode da imaju neutralno raspoloženje prema Istoku i Zapadu.

Grafikon 9.2. Preko kojeg od navedenih portala ili štampanih novina se najčešće informišete?, u %

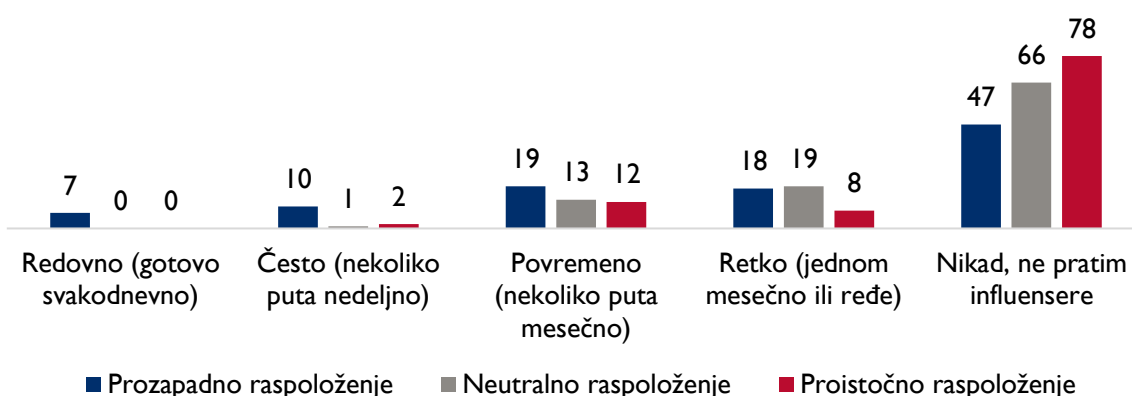
Skoro tri četvrtine učesnika u istraživanju navodi da nikada ne prati influensere, **dok među onima koji to čine prevladuje povremeno i retko praćenje poznatih i uticajnih ljudi na društvenim mrežama (ukupno 24% ispitanika – zbir odgovora retko (12%) i povremeno (12%))**. Influensere često – nekoliko puta nedeljno – prati svega 2% ispitanika, dok svakodnevno to čini tek 1% učesnika u istraživanju. Ispitanici koji imaju manje od trideset godina ispod proseka navode da nikada ne prate influensere (60%) i u ovoj starosnoj grupi imamo čak 24% njih koje influensere prate retko, a 12% povremeno. Regionalno posmatrano, ispitanici iz Južne i Istočne Srbije iznad natprosečno navode da prate influensere (retko ili povremeno).

Grafikon 9.3. Da li pratite influensere (poznate ličnosti na društvenim mrežama) i u kojoj meri?, u %

Najznačajniju razliku kada je u pitanju praćenje influensera uočavamo kod odnosa prema Istoku i Zapadu, pa tako 78% proistočno raspoloženih ispitanika navodi da nikada ne prati influensere, dok to isto kaže 47% onih koji su prozapadno raspoloženi. Prozapadno raspoloženi građani u čak 7% slučajeva navode da svakodnevno prate influensere, dok još desetina njih to čini nekoliko puta nedeljno.

Grafikon 9.4. Da li pratite influensere (poznate ličnosti na društvenim mrežama) i u kojoj meri – odnos prema Istoku i Zapadu, u %

Među onim ispitanicima koji navode da prate influensere imamo najviše onih koji navode da oni nimalo ne utiču na njihove stavove o različitim proizvodima na tržištu, ličnostima ili pojavama u društvu - 39%. Mali uticaj koji influenseri imaju na njih navodi 26% ispitanika, dok isto toliko ocenjuje uticaj koji influenseri imaju na njih kao osrednji. Veliki uticaj influensera „priznaje“ ukupno 8% anketiranih građana (zbir odgovora mnogo i veoma mnogo). Jedina statistički relevantna razlika kada su u pitanju socio-ekonomske karakteristike ispitanika javlja se u slučaju anketiranih građana koji dolaze sa područja Vojvodine i koji u 17% slučajeva navode da influenseri mnogo ili veoma mnogo utiču na njihove stavove.

Grafikon 9.5. Koliko influenseri utiču na Vaše stavove o različitim proizvodima na tržištu, ličnostima ili pojavama u društvu?, u %

